

เทศน์เช้า วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ทำไมต้องฟังธรรมะ เห็นไหม เดียวนี้โลกเจริญ เราเกิดมาแล้ว มีการศึกษา เรามีปัญญา มาก ทางวิทยาศาสตร์เขาพิสูจน์ได้ทุกๆ สิ่ง ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์ เราคิดของเรา เราพิจารณาของเรา มันน่าเชื่อถือ แล้วมันลงใจ แต่ธรรมะละ เวลาธรรมะเราก็คิดได้ด้วย ปัญญาของเรา ถ้าเราคิดได้ด้วยปัญญาของเราเนาะ ด้วยเหตุด้วยผล ด้วยปัญญา ปัญญาคือเหตุผลไง

หลวงตาท่านสอนว่า “เหตุและผลรวมกันเป็นธรรม” มันมีเหตุมีผลของมันเราถึงยอมรับได้ ถ้าไม่มีเหตุมีผล เราจะยอมรับสิ่งใดได้ละ เห็นไหม เพราะเรามีปัญญา เราถึงใช้ปัญญาของเรา ใคร่ครวญได้ลึกซึ้งนัก แต่เวลาลึกซึ้งนัก เราก็มีปัญหา มาก ทำไมเราควบคุมตัวเราไม่ได้ละ

ฟังธรรมๆ เพราะกิเลสมัน ไม่มีเหตุมีผล กิเลสมัน ไม่ยอมรับเหตุผลใครหรอก คุณ เวลา มันทุกข์มันยากขึ้นมา เวลาอารมณ์ความรู้สึกที่มันกระตุ้นขึ้นมา เรามีเหตุผลอะไรยับยั้งมันได้บ้างละ เรายับยั้งมันไม่ได้หรอก เรายับยั้งไม่ได้เพราะอะไรละ เรายับยั้งไม่ได้ นั่นละกิเลสของเรามันได้ เสริมใจ เสริมด้วยสติปัญญาของเรา

เวลาที่มีสติปัญญาขึ้นมา เราว่าเรามีสติปัญญาของเรา เรามีเหตุมีผลของเรา เราต้องฉลาดดี เราต้องมีศีลธรรม เราค้นคว้าของเราได้ดี ทำไมต้องฟังธรรมๆ ละ

ฟังธรรมนะ เวลาหลวงปู่มันท่านเทศน์ที่วัดเจดีย์หลวง นี่ท่านได้เทศน์ ครูบาอาจารย์ท่าน ชมใจว่าเทศน์เรื่องใกล้ตัวเรานี้แหละ ความทุกข์ของเราเนาะแหละ เทศน์เรื่องกิริยา เรื่องความเป็นไปของเราเนาะแหละ แต่ทำไมเรามองข้ามๆ ละ ปัญญาเราเยอะมาก กิเลสมันไม่มีเหตุผลอะไรหรอก เวลาอารมณ์ความรู้สึกที่มันกระตุ้นขึ้นมา มันไม่มีเหตุผลที่จะเอาได้หรอก แต่ถ้าเรามีสติปัญญามากขนาดไหน กิเลสมันก็อาศัยสติปัญญานั้นเนาะอ้างเป็นเหตุผลของมันเลย

ถ้ามันอ้างเหตุผลของมัน วิทยาศาสตร์ๆ ที่เราพิสูจน์ได้ เรามีปัญญา มาก เราใคร่ครวญได้ เราเข้าใจได้ๆ นั่นนะ เข้าใจได้ เข้าใจได้ด้วยโลกีย์ปัญญา เข้าใจได้ด้วยกิเลสมันเอาปัญญาที่เราว่า

มันมีปัญหาแน่นอนมาใช้ ใช้การเสริม เสริมให้กิเลสมันมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น แล้วเราก็บอกเรา ก็มีปัญญา เราก็คิดได้นะ เราก็คิดได้ ทำไมเราเอาตัวเราไว้ในอำนาจของเราไม่ได้ละ ทำไมเรา ยับยั้งหัวใจเราไม่ได้ เวลาเรายังมีสติปัญญาพอสมควร เราถึงว่าเราปรารถนา

ชีวิตของเรา เห็นไหม ชีวิตของเราต้องดำเนินต่อไป ชีวิตเราหายใจเข้าแล้วไม่หายใจออก หายใจออกแล้วไม่หายใจเข้านี่สิ้นสุด ชีวิตเราต้องดำเนินต่อไป แล้วดำเนินต่อไปอย่างไรละ? ดำเนินต่อไปด้วยความสุขสงบระงับในหัวใจของเรา ถ้ามีหน้าที่การงานสิ่งใดก็ทำหน้าที่การงาน อย่างนั้น แล้วทำความสุขในชีวิตของเรา ถ้ามีความสุขในชีวิตของเรา เราปรารถนาที่นี้กัน แล้วถ้า สุขในชีวิตประจำวันของเรา เรามีสติมีปัญหาท่าทันกับกิเลสของเรา ให้กิเลสของเรามันไม่ฟู ขึ้นมา ด้วยเหตุด้วยผล ด้วยเหตุด้วยผลตรงธรรมะ ด้วยเหตุด้วยผลตรงธรรมะแล้วมีสติปัญญา

แล้วถ้าใครทำความสงบของใจให้มากขึ้น ถ้าความสงบของใจมากขึ้นมันลึกซึ่งมากขึ้น เพราะว่าอะไร เพราะว่าเวลาภาวนามขปัญญา มรรคละเอียดยกมันละเอียดยกขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป ตั้งแต่ปุถุชน กัลยาณปุถุชน ปุถุชนคนหนา เวลาคนหนา คำว่า “คนหนา” คนหนาคือตัณหา ตัณหาคือความพอใจ ความพอใจ ความปรารถนา ถ้าความปรารถนาแล้วมันมีเหตุมีผลเสริมกับความปรารถนานั้นมันจะไปไหนละ นี่ปุถุชน

กัลยาณปุถุชน รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เวลามัน ส่งเสริมขึ้นมามันเป็นพวงดอกไม้ มันส่งเสริมๆ ส่งเสริมให้ทัญญูมานะมันจกดขอบฟ้า ส่งเสริมให้ กิเลสมันพองตัว ส่งเสริมให้เรายึดมั่นถือมั่นความเห็นของเรา พวงดอกไม้ พวงดอกไม้ก็เข้าอ่อน ใจ คิดสิ่งใดก็ทำไม่ได้ ทำสิ่งนั้นมันก็มีแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ นี่พวงดอกไม้มันก็รัดคอ

เริ่มต้นตั้งแต่ปัญญาแค่นี้ ปัญญาแค่อัตถรรพณ์ ปัญญาที่ว่าปุถุชน-กัลยาณปุถุชน แล้วเวลา ยกขึ้นสู่มรรค โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค ทำไมต้องมีโสดา ปัตติมรรค ทำไมต้องมีสกิทาคามิมรรค ทำไมต้องมีอนาคามิมรรค ทำไมต้องมีอรหัตตมรรคละ ก็มรรคเดียวก็จบไป

คูลี แบนกัของเรา แบนกัร้อย แบนกัที่ใช้ในท้องตลาด แบนกัก็คือแบนกัไซ้ใหม่ จะซื้อ สิ้นค้าอะไรก็ได้ จะซื้อเพชรนิลจินดาก็ได้ จะซื้อปุ๋ยอินทรีย์ ซี้ก็ซื้อได้ ก็ใช้เงินเหมือนกัน เงินมัน ก็ซื้อได้ทุกอย่าง ทำไมมรรคมันไซ้ไม่ได้ทุกอย่างละ ทำไมต้องมีมรรคหยาบมีมรรคละเอียดยก เพราะกิเลสมีพ่อ มีแม่ มีลูก มีหลาน มีเหลนของมัน ปุ่ย่าตายายมันยิ่งละเอียดยกใหญ่ มันก็ต้องมี

มรรคที่ละเอียด มีความละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เข้าไปสู่ก้นบึ้งของหัวใจ นี่มันเป็นมรรค มันเป็นชั้น เป็นตอนเข้าไปไง แต่ถ้าบอกว่า โอ้! เราก็มียุติแล้ว ทางวิทยาศาสตร์เราก็มียุติ ทุกอย่างมี ปัญหาแล้ว เราต้องไปเชื่อฟังใคร

การเชื่อฟังใคร เห็นไหม หลวงตาท่านพูดนะ มันมีอยู่ที่หนึ่ง เขาว่าลูกศิษย์หลวงปู่มั่นคับ แค้นใจมาก โคนเพื่อนหักหลัง วันนี้ถ้าไม่ได้ฆ่าเพื่อนจะอยู่ไม่ได้ ต้องฆ่าให้ได้ ไปเลยนะ ไป วันนี้ ต้องฆ่าเพื่อนให้ได้ พอไปถึง ลูกศิษย์หลวงปู่มั่น ใจ อยู่ดีๆ หลวงปู่มั่น โผล่ขึ้นมาเลยนะ “จะไปตกรรอกชุมไหน” อู๊ย! ก้มลงกราบนะ ก้มลงกราบ พอกราบ กราบอากาศไม่มีอะไรเลย นี่ไง เวลามันเป็นบุญกุศล มันเป็นสายบุญสายกรรม นี่ขยับยังได้นะ

วันนี้ถ้าไม่ได้ฆ่า อยู่ไม่ได้ ไม่ยอมเด็ดขาด ต้องฆ่าให้ได้ ถ้าไปก็ฆ่าได้ด้วย เพราะอะไร เพราะเพื่อนกัน สนิทกัน เพื่อนมันจะระวังตัวหรือ เข้าไปมันก็ตายอยู่แล้ว แล้วตายแล้วเป็น อย่างไรละ ครอบครวัก็แตกสลาย แล้วตัวเองไปไหนละ ตัวเองก็ติดคุกใจ ติดคุกแล้วไปสร้างเวร สร้างกรรม เขาบอกเลย เห็นเหมือนหลวงปู่มั่นมาขึ้นประจันหน้าเลย “จะไปตกรรอกชุมไหน” ด้วยความศรัทธา ก้มลงกราบนะ นี่จะไปฆ่า ใครจะเตือนได้ จิตใจมันทิวฏฐิมานะขนาดนั้น ความ ทุกข์มันเผาผลาญขนาดนั้นใครจะเตือนได้ ใครเตือนไม่ได้หรือ เห็นไหม

ที่ว่าฟังธรรมๆ ก็ฟังเพราะสิ่งนี้ ปัญญามากๆ ก็ทิวฏฐิมาก เวลาความเห็นมากมันก็ ความเห็นมาก แล้วเอาใจอยู่ไหม เอาความคิดเราอยู่ได้ไหม ถ้าเอาความคิดเราอยู่ไม่ได้นะ ไม่ต้อง มีปัญญามากหรือ พุทโธ คำบริกรรม คำบริกรรมก็คือปัญญานั้นแหละ ปัญญาก็คือความคิดใจ ความคิดคิดจากจิตใจ พุทโธก็คิดจากจิตใจ แต่ปัญญาที่กิเลสมันพาใช้ วางมันซะ แล้วมาพุทโธๆ ให้จิตมันสงบเข้ามา แล้วถ้ามีปัญหา มาก ปัญญา มาก ก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ตรีภในธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเหตุด้วยผล ด้วยเหตุด้วยผลมันสูงส่ง สูงสุดขนาดไหนมันก็ แค่อยุติ แค่อยุติ นั่นคือสมณะ แค่อยุติ นั่นคือสมาธิ

แต่ไม่รู้จักสมาธิกัน ไม่รู้จักสมาธิใจ ก็โดยวิทยาศาสตร์ใจ คิดว่าสิ่งนี้เป็นวิปัสสนา ก็ ใช้ปัญญาแล้วไง ศาสนาพุทธก็เป็นศาสนาแห่งปัญญาไง ปัญญา ก็ใคร่ครวญไปไง แล้วมันปัญญา ของใครล่ะ? มันปัญญาของกิเลสทั้งนั้นแหละ ปัญญาของกิเลส แล้วมันเรื่องของใครล่ะ เวลา มรรคผลมันเรื่องของใคร มรรคผลก็เรื่องของเราไง เรื่องของความทุกข์ของเรา เรื่องของความ สุข เราใจ เวลา มรรคผลก็เกิดจากจิตของเราใจ

เวลาศึกษาขึ้นมา มันมรรคผลขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง เวลาฟังครูบาอาจารย์มันก็มีมรรคผลของครูบาอาจารย์ไง แล้วมรรคผลของเรา เราก็ไปเลียนแบบอันนั้นมาไง ไปลอกทวนว่าเป็นมรรคของเราไง แล้วมรรคของเรามันไม่เกิดขึ้นมาเป็นจริงไง ถ้ามรรคของเราก็มรรคของกิเลสไง เพราะกิเลสมันบังเงา มันก็คิดโดยกิเลสไง มันคิดๆ เพราะมันยังไม่ได้ปล่อยวาง เพราะมันยังไม่ได้หยุด

หลวงปู่ดูลย์ถึงบอกว่าคิดเท่าไรก็ไม่รู้ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ คิดเท่าไรมันก็หยุดไง มันหยุดทั้งนั้นแหละ คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่การหยุดคิดนั้นก็ต้องใช้ความคิด นี่ปัญญาอบรมสมาธิไง พอมันหยุดขึ้นมาก็ เออ! เราใช้ความคิดแล้วไง ก็คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด แต่ก็ต้องใช้ความคิด เวลามันหยุดแล้ว เวลามันหยุดแล้วจิตมันสงบแล้ว จิตมันปล่อยวางแล้ว จิตมันสำนึกตัวได้เต็มทีนะ ถ้าจิตสำนึกตัวได้เต็มที่มันจะเห็นความผิดของเรา

ความผิดของเรานะ แล้วความผิดของเรา เราทำสิ่งใดผิด เราว่าเราผิดใช่ไหม แต่นี้ความผิดของเรามันเป็นสักกายทิฏฐิ ทิฏฐิมานะของเรามันผิด ทิฏฐิที่ความเห็นผิด เริ่มต้นอวิชชา มันไม่รู้ มันผิด แล้วมันผิดอย่างไรละ มันผิดอย่างไร แต่เราก็คิดได้ ถูกผิดคิดได้ ขึ้นศาล ศาลตัดสินได้ด้วยเหตุด้วยผล ตัดสินได้หมดแหละ แต่เวลาเราคิดไป เราคิดผิด เราคิดผิด เรามาคิดพุทธโธษะ เราไม่คิดอย่างอื่นเลย กลับมาพุทธโธ ถ้าคิดโดยตริกในธรรมก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันหยุดแล้ว หยุดแล้วทำอะไรต่อ หยุดแล้วนะ หยุดแล้วเดี๋ยวมันก็คิดอีก เพราะมันหยุดแล้ว มันยังทรงตัวไม่ได้ ต้องหยุดบ่อยๆ หยุดบ่อยๆ หยุดบ่อยๆ จนมันตั้งของมันได้ มันรู้ของมันได้ แล้วถ้ามันเสวย มันเห็นของมัน ถ้ามันเห็นของมัน นั่นแหละต้องใช้ความคิด ถ้าใช้ความคิดมันก็เป็นมรรค ถ้าไม่ใช้ความคิด เอาอะไรมาเป็นมรรค ถ้าไม่มีสติปัญญา มันทำขึ้นมาไม่ได้มันก็ไม่ได้ ฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อเหตุนี้ไง ฟังธรรมก็ถูกคิดๆ ใจ

เวลาครูบาอาจารย์ เราทำของเราด้วยความคุ้นเคย ด้วยความคุ้นชิน เราก็ว่ามันไม่มีความผิดพลาด แต่นั่นล่ะคือความผิดพลาด เพราะมันคุ้นชินไปแล้ว มันไปแล้ว จิตมันไปแล้ว หลวงตาท่านบอกว่าเวลากิเลสมันมา มันถ่าย คือมันถ่ายมูตรถ่ายอุจจาระไปบนหัวใจแล้วมันก็ไปแล้ว ก็ความคิดใจ เราคิดของเรามันถ่ายมูตรถ่ายอุจจาระ มันไปแล้ว พอมันไปแล้วเราคิดได้ เอ๊ะ! มันไปแล้ว มันไปแล้ว

นี่ก็เหมือนกัน บอกว่าพอเราคิดได้ๆ คิดได้มันคิดแล้ว ก็เลสมันสมความปรารถนามันแล้ว ก็เลสมันหลอกเสร็จแล้ว มันไปแล้ว ก็เลสมันหลอกหัวปิ่นแล้วมันก็ไป เอ้อะ! คิดได้ ก็เลสมันไปแล้วใช่ไหม ฉะนั้น เราถึงยังไม่เห็นทุกข์ใจ เหตุให้เกิดทุกข์ สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ แล้วเราทำอย่างไรละ เราทำอย่างไร

ที่เรามาประพาศปฏิบัติกันอยู่นี้ สติปัญญาจะมากน้อยขนาดไหน วางไว้ วางไว้ แล้วพยายามทำความเข้าใจเข้ามาให้ได้ ถ้าใจมันสงบระงับเข้ามา มันรู้มันเห็นของมัน ถ้าใจมันไม่สงบระงับเข้ามา ก็เลสมันไม่มีเหตุมีผลหรอก มันน้อยเนื้อต่ำใจ มันไม่พอใจ มันกระพืดกระพืดอยู่ในหัวใจ มันอยู่อย่างนั้นแหละ จะมีความคิดสูงส่ง ความคิดคิขขนาดไหน ถ้าความคิดสูงส่งขนาดไหนมันเป็นโลกทั้งนั้นแหละ ไม่เห็นหน้ากิเลสหรอก ไม่เห็นหน้ามัน ถ้าไม่เห็นหน้ามันก็ไม่รู้จักตัวมัน แล้วไม่รู้จักมัน ไม่รู้จักตัวมันแล้วจะไปชำระล้างมันได้อย่างไร คนเราไม่เคยเห็นหน้ากิเลส แล้วไม่รู้จักกิเลส แล้วก็ปากเปียกปากแฉะนะ พิจารณากาย สติปัญญา ๔ สติปัญญา ๔

สติปัญญา ๔ มันคิดได้ทั้งนั้นแหละ ใครก็คิดได้ ความคิดความเห็นมันคิดได้ มันเป็นภาคของปริยัติ ถ้าเป็นภาคปฏิบัติ ถ้าภาคปฏิบัตินะ คุณคนทำเหมือนสิ คนทำเหมือนเขาจุดเหมืองไปเป็นหลายๆ กิโลเมตร เขาจะรู้เลยว่าที่เขาลงไปทำเหมืองในใต้ดิน อุโมงค์นั้นลึกหลายกิโลเมตร กับบนผิวโลกมันแตกต่างกันอย่างไร แต่ของเรา เราไม่เคยลงทำเหมืองเลยใช่ไหม เราก็จินตนาการได้ อ้อ! ลงไปในเหมืองนะ ถ้ายี่ดีโง่ขึ้นมาให้ดูเลย เป็นอย่างนั้นๆ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าไม่เคยเห็นหน้ากิเลส ไม่รู้จักมันหรอก ถ้าไม่รู้จักมัน จะไปฆ่ามันได้อย่างไร ถ้าไม่รู้จักจะไปทำมันได้อย่างไร มันเป็นไปไม่ได้ แต่ก็พูดกันปากเปียกปากแฉะ “สติปัญญา ๔ สติปัญญา ๔” มันก็เหมือนทางวิชาการ วิทยาศาสตร์ไง ที่บอกวิทยาศาสตร์แก่กิเลสไม่ได้ วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ๆ มันก็พิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีมันก็ลงตัวอย่างนั้นแหละ แต่ใครเป็นคนพิสูจน์ละ แล้วพิสูจน์วิทยาศาสตร์ก็เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นทฤษฎี เป็นสสาร ใช่ไหม แต่นามธรรม ปฏิสนธิจิตเวียนว่ายตายเกิด

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์คร่ำครวญมาก พระอานนท์เป็นพระโสดาบัน อยากให้องค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ตั้งสอนพระอานนท์ก่อน อย่างน้อยก็เป็นพระอรหันต์แล้วองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค่อยนิพพานไป

“อานนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลาย
ต้องดับไปเป็นธรรมดา แม้แต่ตถาคตก็ต้องตาย”

แม้แต่ตถาคต เพราะมันเกิดแล้ว มันเกิดขึ้นมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ประพฤติปฏิบัติจน
เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันมี มันมีวัตถุ มันมีสสาร มันต้องแปรสภาพของมันไป
แต่ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นิพพานอันนั้น ธรรมชาติอันนั้น “เราไม่ได้เอาสมบัติ
ของใครไปนะอานนท์ ธรรมวินัยเราก็ได้วางไว้แล้ว เธอปฏิบัติไป อีก ๓ เดือนข้างหน้าเธอจะได้
เป็นพระอรหันต์ ธรรมและวินัยเราวางไว้แล้ว แล้วเราไป ไม่ได้เอาสมบัติของใครไปเลย ไม่เอา
นิพพานของใครไปเลย ก็เอานิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเท่านั้น”

แต่นิพพานของพวกเรา ถ้าเราจะทำได้ เพราะใจเรามันทุกข์มันยากอยู่ที่นี่ ถ้าเป็นนิพพานก็
นิพพานในใจของเราที่แหละ เห็นไหม มันเป็นสมบัติของเรา มันเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันติภูมิจึง
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ของครูบา
อาจารย์ก็เป็นของครูบาอาจารย์ เราไปได้ยินได้ฟังขึ้นมา เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราจะทำให้
เหมือน มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้ เราถึงต้องทำความเข้าใจเข้ามาใจ เราต้องค้นคว้า
ใจของเราขึ้นมาใจ เราต้องทำคุณงามความดีของเรามาใจ แล้วถ้าเป็นของเราๆ แล้วเรามาทำบุญ
ทำไม เรามาชวนชวนทำไม ก็ชวนชวนเพราะเรายังไม่รู้ไม่เห็น เราก็ต้องชวนชวน ชวนชวน
เปิดหนทางให้มันใจ

ถ้าโยมมาชวนชวน มาทำบุญกุศลอันนี้ มันก็เหมือนกับพระ เวลาพระออกธุดงค์ ออก
ธุดงค์ไปทำไม? ออกธุดงค์ก็ไปหาหัวใจ หัวใจก็อยู่กลางอก ทำไมต้องไปหาในป่า หัวใจอยู่กับ
เรา ทำไมเราหาไม่เจอ หัวใจอยู่กับเรา ทำไมต้องหาใจเราให้เจอ ต้องสมาธิแล้วค่อย
วิปัสสนาใจ แล้วมันอยู่ไหนล่ะ มันก็เหมือนกัน เหมือนโยมที่มาทำบุญอยู่ที่นี่ โยมมาทำบุญอยู่ที่นี่
เพราะโยมก็ยังจับต้นชนปลายไม่ได้ โยมก็ต้องมาปูพื้นฐานของโยมเอง

พระก็เหมือนกัน พระบวชมาแล้วเป็นนักรบ ยังหาใจไม่เจอจะทำอย่างไร ออกพรรษา
แล้วก็ธุดงค์ไป ธุดงค์ไป แบกกลดแบกบาตรเข้าป่าเข้าเขาไป หลวงตาท่านพูดบ่อย แบกไปไหน

แบกไปหาอะไร? ก็แบกไปหาหัวใจของตัวเอง แต่แบกไปถ้าว่าผิดไหม? ไม่ผิด ก็ถูก เพราะอะไร เพราะเริ่มต้นทำต้องเป็นอย่างนั้น

เราอยากได้แร่ธาตุ เราอยากได้ทองขึ้นมา เขาไม่ซุกไปในเหมือง เขาจะร่อนเอาใช้ไหม คูสิ เขาร่อนทองกันนะ เขาร่อนทอง พอมันขึ้นมาอยู่ที่ผิวดิน แต่ถ้าเราทำเหมือง เราต้องซุกลงไปๆ ใจก็เหมือนกัน ถ้าทำอย่างนี้ นี่ไง เหตุผลว่าทำไมต้องฟังธรรม ทำไมจะต้องขวนขวาย ต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะเราไม่รู้จักตัวเราเอง

กิเลสไม่มีเหตุมีผล เวลามันขับมันคันขึ้นมา น้อยเนื้อต่ำใจไปหมดแหละ มันกระพืดกระเฟียดขึ้นมา เอาไม่อยู่ ก็ไหนว่าปัญญาชนไง ปัญญาชนมีปัญญามาก ทำหน้าที่การงานประสบความสำเร็จหมดแหละ ทำอะไรก็ได้หมดแหละ ทำไมเอาใจตัวเองไม่ได้ ทำไมไม่รู้จักตัวมัน ทำไมไม่รู้จักล่ะ

นี่ไง ถ้ามันจะรู้จัก กรรมฐาน ๔๐ ห้อง ทำใจเราให้สงบเข้ามา แล้วถ้าเห็นมันแล้วนะ ใจของเรา เราไว้ในอำนาจของเรา แล้วเอาใจของเราออกใช้ปัญญา นี่ความรู้แจ้งของใจ ถ้าใจมันรู้แจ้ง สิ่งทีประพฤติปฏิบัติธรรมมาถึงที่สุด ถ้าสุดแล้วก็จบ ถ้าจบแล้วก็จบ ทีนี้เราก็ออยู่ของเราด้วยสติจะด้วยความจริง รอกาลเวลาเท่านั้น

แต่ถ้าใจของเรายังมีกิเลสตัดหาความทะยานอยากอยู่ เราพยายามประพฤติปฏิบัติของเรา เราพยายามทำของเราไป เพราะชีวิตนี้มีค่า ถ้าไม่ได้เกิดเป็นมนุษย์ มันไปเกิดเป็นอะไรก็ไม่รู้ เกิดเป็นสิ่งใดแล้วมันก็มีมุมมองของภพชาติที่เกิดนั้นแหละ แต่ในปัจจุบันนี้เราได้เกิดเป็นมนุษย์แล้วมีศรัทธาความเชื่อนะ มีศรัทธามีความเชื่อ มีความมั่นคง แต่มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ มีโอกาสได้ค้นคว้า แต่ค้นคว้าได้หรือไม่ได้นี้เป็นคุณสมบัติของเรา เป็นความสามารถของเรา เป็นจริตเป็นนิสัยทีเราจะขวนขวายของเราเพื่อประโยชน์กับใจดวงนี้ เอวัง